

Stručni rad

OBLICI NASTAVE NA DALJINU

Jernej Gabrijel
Osnovna škola Trebnje

Sažetak

Posljednjih nekoliko godina slovensko se školstvo značajno promijenilo za učenike, roditelje, učitelje, rukovodstva škola i donositelje odluka o obrazovanju u državnoj upravi. Škole su bile prisiljene suočiti se s novim izazovima koji diktiraju mjere vezane uz pandemiju koronavirusa. Prvo zatvaranje škola sve nas je iznenadilo. Pitali smo se hoćemo li uopće moći provoditi obrazovanje bez učenika u školi. Otkrili smo neke pristupe koji su učenicima i nastavnicima omogućili napredovanje u znanju, ali uz ogromnu količinu strpljenja jer smo se suočili s ogromnim preprekama koje smo uspješno savladali. Prvo smo posegnuli za edukacijom koja zapravo nije bila interaktivna. U početku je obrazovanje bilo uglavnom jednosmjerno – od učitelja prema učeniku. Nakon povratka u školu svi smo bili svjesni da takvo obrazovanje dugoročno ne može biti uspješno. Vrijeme prije ponovnog zatvaranja škola stoga je iskorišteno za hitnu edukaciju učitelja i učenika, što je omogućilo interaktivni pristup nastavi tijekom drugog zatvaranja škola. No, tu nije bio kraj promjenama. Promjenjiva strategija suočavanja s koronavirusom natjerala nas je da se suočimo i s hibridnim poučavanjem. Transformacije oblika nastave bile su vrlo zahtjevne za sve dionike, ali vjerujem da smo se uspješno suočili s izazovima i da naši učenici, unatoč potpuno promijenjenim okolnostima, stječu kvalitetna znanja, napreduju i pripremaju se za odraslu dob kada će im iskustvo, s kojim su se prvi put susreli u školi, značajno koristiti na putu do uspjeha.

Ključne riječi: COVID-19, rad na daljinu, hibridno poučavanje

1. Uvodni osvrt

COVID-19 donio je puno neizvjesnosti u naše živote, puno promjena, puno promišljanja o prioritetima u našim životima, puno različitih pogleda na život... Sve je to unio i u naš obrazovni sustav. Prije nekoliko godina vrlo nas je malo moglo zamisliti tijekom obrazovanja kakvog svi doživljavamo posljednjih nekoliko godina. Sadržaj Bijele knjige o obrazovanju u Republici Sloveniji tek se neznatno mijenja sa svakim sljedećim desetljećem našeg života. Ali razredna nastava - čini nam se - ispisuje drugu priču. Piše priču o velikim promjenama. Jesmo li bili spremni za tako brze promjene? S kojim smo se izazovima konkretno suočavali u školi? Nudimo li svojoj djeci dovoljno kvalitetnog obrazovanja unatoč ograničenjima? Odgovore na ova i druga pitanja s kojima se suočavamo tražili smo posljednjih nekoliko godina. U ovom članku opisujem put koji smo prošli. Nismo se uplašili promjena, već smo se suočili s njima te u okviru svojih i tehničkih mogućnosti potražili prikladna rješenja. Čini se da smo na dobrom putu, da unatoč potpuno promijenjenim okolnostima učenici stječu znanja, napreduju, pripremaju se za odraslu dob, gdje će im iskustvo s kojim se prvi put susreću u školi biti od velike koristi na putu do uspjeha.

2. Pojava koronavirusa

Zadnjeg dana kalendarske 2019. godine Narodna Republika Kina obavijestila je Svjetsku zdravstvenu organizaciju o pojavi nove vrste koronavirusa, COVID-19. [1] Bolesti COVID-19 trebalo je otprilike 3 mjeseca za 8.299,00 kilometara dugo putovanje od Wuhana u Kini do Ljubljane u Republici Sloveniji. [2] Dana 4. ožujka 2020. godine mikrobiološki laboratorij Medicinskog fakulteta u Ljubljani obavijestio je Ministarstvo zdravstva da osoba, koja je u Sloveniju stigla preko Republike Italije iz Kraljevine Maroko, ima simptome koji upućuju da je zaražena bolešću COVID-19. [3] Sumnja se pokazala opravdanom, a sljedeći su dani donijeli i nove potvrđene slučajeve zaraze. U ponedjeljak, 9. ožujka 2020., na našu školsku internetsku stranicu dodali smo kategoriju *Opasne zarazne bolesti* u kojoj su u nastavku objavljivane sve školske obavijesti o virusu COVID-19. [4] U četvrtak, 12. ožujka 2020., Ministarstvo zdravstva donijelo je odredbu o proglašenju epidemije zarazne bolesti SARS-CoV-2 (COVID-19) na području Republike Slovenije. [5] Od ponedjeljka, 16. ožujka 2020. godine nadalje, a na temelju odluke Vlade Republike Slovenije br. 18100-7/2020/2 i odredbe Ministarstva zdravstva o zabrani okupljanja ljudi u školama, bila je privremeno obustavljena nastava i sve druge aktivnosti u prostorijama škole. [6] Obrazovanje se preselilo na internet. I učitelji i djeca i roditelji tako su gurnuti u novu stvarnost, u kojoj internetska veza, računalna oprema i računalne kompetencije više nisu bile samo nešto što optimalno nudi više mogućnosti za kvalitetniju i raznovrsniju nastavu, već su postale nužne za njezinu realizaciju. Slovenske su se škole na razne načine suočile s izvođenjem nastave putem interneta. Pritom su ih vodili i pomagali im uputama Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta te Zavod Republike Slovenije za školstvo. Potonji su također bili svjesni da je odluku o najprikladnijem obliku internetske nastave razumno prepustiti školama koje najbolje poznaju svoje sposobnosti.

3. Transformacija oblika nastave za rad na daljinu

3. 1 Školska godina 2019./20.

Kao informatičar u jednoj jako velikoj školi¹, smatram da smo u Osnovnoj školi Trebnje dobro prebrodili implementaciju nastave na daljinu, koja je bila posljedica prvog vala epidemije. Strukturu odaziva i djelovanja pomno smo utvrdili zajedno s upravom škole u danima prije prelaska na obrazovanje na daljinu. Nastava na daljinu odvijala se putem posebne internetske stranice na Arnes Spletu na kojoj su učitelji samostalno objavljivali upute za rad.² Ravnatelj je u petak, 13. ožujka 2020., dao jasne upute učiteljima da je za objavu na internetskoj stranici odgovoran upravitelj aktiva³. U tu svrhu pripremio sam i uz pomoć računalne prezentacije (PPT) prezentirao kratke upute za objavljivanje tekstova, slika, YouTube videa i videa s internetske stranice video.arnes.si na školskim internetskim stranicama. Za ovaj smo se pristup odlučili kako bismo osigurali vremensku upravljivost potrebnim komunikacijama. Jednostavnije rečeno, time je moja komunikacija bila usmjerena na jednog člana iz svakog aktiva, koji je samim time mogao dobiti detaljne i zaokružene odgovore na svoja pitanja jer nisam morao izravno komunicirati s kolektivom stručnih suradnika s više od 100 članova. Voditelj aktiva na taj je način osigurao koordinaciju članova aktiva u pripremi sadržaja koji su stoga bili kvalitetniji. Spomenuti je pristup osigurao da nema „soliranja“ učitelja koji bi radili drugačije jer bi mislili da znaju bolje. Više glava zna više, osobito kada se rezultat procijedi kroz dosljedno dogovoreno sito. Na taj se način škola pokazala jedinstvenom izvana i time puno vjerodostojnijom. Kasnije, kada su voditelji aktiva dobro savladali proces objavljivanja na internetskim stranicama i mogućnosti koje pritom imaju, uz moju pomoć, to su znanje širili među ostalim članovima svojeg aktiva. U svrhu interaktivnosti pripremio sam zajednički Word dokument za svako predmetno područje, gdje su roditelji mogli napisati pitanja, a učitelji su na njih odgovarali. Odgovori na zajednička pitanja tako su bili izravno dostupni svim roditeljima i učenicima, a ne samo pojedincima koji bi ih inače postavljali e-poštom. Rješenje je dobro funkcioniralo i praktički nije dolazilo do „ilegalnog“ brisanja sadržaja. Pitanja su također bila uglavnom konstruktivna. Kada je zbog želje da učenicima pomognemo održati motivaciju i povratne informacije o razini njihova znanja postalo jasno da je hitno potrebno omogućiti način provjere znanja, upotrijebili smo alat *1ka*⁴ koji se kasnije pokazao korisnim kao mogući kanal za ocjenjivanje. Videokonferencije su se odvijale putem aplikacije *Zoom*, koja se pokazala stabilnijom od nekih drugih aplikacija. Zašto smo se odlučili za opisani način? Zbog jednostavnosti za učenike. Naime, prije početka nastave na daljinu učenici još nisu koristili AAI⁵ račune. Iznenadno uvođenje internetskih učionica tako bi stvorilo nepotrebnu prepreku za učenje na daljinu, a određen udio učenika najvjerojatnije bi u tome bio izgubljen. Pravo na obrazovanje jedno je od temeljnih ljudskih prava i mora biti dostupno svim učenicima. Istodobno, koordiniran pristup osigurao je da (ne)dostupnost sadržaja nije mogao biti izgovor za nerad jer su im učenici putem računala, telefona i ostalih uređaja mogli pristupati bez registracije. Iznimno važno bilo je i jedinstvo - pohvale za to idu i ravnatelju koji se zajedno sa mnom našao u nezahvalnoj ulozi da je morao odbacivati nove (često i dobre) ideje učitelja. Naime, potrebno je uzeti u obzir da bi mnoštvo

¹ U školskoj godini 2019./20. Osnovnu školu Trebnje zajedno s njezinim podružnicama Dobrič, Dolenja Nemška Vas i Šentlovrenc pohađao je ukupno 1.151 učenik.

² Na sljedećoj poveznici možete vidjeti internetsku stranicu koju smo koristili u izvanrednim uvjetima: <http://izrednerazmerek.splet.arnes.si/>.

³ Ili njihov zamjenik ako je spomenuti bio manje opterećen ili vještiji u radu s računalom.

⁴ <https://www.1ka.si/>

⁵ AAI - Authentication and Authorization Infrastructure

različitih pristupa uvelike otežavalo rad učenicima i roditeljima. Zamislite roditelja s troje djece, od kojih svako ima najmanje pet različitih učitelja, koji poučavaju i komuniciraju različitim kanalima i na različite načine... Upravo zato je u takvom radu potrebno jedinstvo, čak i ako ponekad ograničava.

3. 2 Školska godina 2020./21.

S obzirom na to da je COVID-19 i u školskoj godini 2020./21. ostao dio našeg svakodnevnog života, morali smo ići korak dalje. Bio je potreban još veći stupanj jedinstva. Od tada idemo putem koji Arnes promiče već duže vrijeme - putem internetskih učionica. Opet smo bili suočeni s dilemom što je bolje - Moodle, Teams... Odlučili smo se za Moodle, koji je vrlo strukturiran i transparentan te prilagođen za uporabu u obrazovanju. Znamo da i aplikacija Teams ima svoje prednosti, ali smo odluku donijeli na temelju gore navedenih argumenata. I ovdje je za dobrobit svih bilo važno jedinstvo. Učitelji imaju i imat će priliku koristiti druge aplikacije - uključujući aplikaciju Teams. Želja je, međutim, da ulazni prozor za rad na daljinu bude Moodle. Svatko tko će koristiti internetske učionice imat će dovoljno znanja za svoje uspješno napredovanje. No, učenici koji su talentiraniji moraju gledati i šire, te je ispravno da im se predoče i druge mogućnosti rada na daljinu. Ali kako uvesti Moodle da ga znaju koristiti svi učenici škole? Kako osigurati da svi učitelji znaju objavljivati gradiva u takvom obliku koji će biti ne samo dovoljan, već i najprikladniji za javnost? To nije tako jednostavno kako neki žele prikazati. To smo nastojali rješavati što sustavnije. Prvo smo razmatrali kako kreirati internetske učionice - prema nastavnicima ili prema predmetima. Odlučili smo ih kreirati prema predmetima. Učeniku nije važno tko je nastavnik koji predaje predmet, već je za njega bitan sadržaj predmeta. Uz to se mora uzeti u obzir i mogući izostanak učitelja - treba li učionica u tom slučaju samovati može biti samo retoričko pitanje. Svatko također može pogriješiti, a ako učionicu uređuju barem dva učitelja, puno je vjerojatnije da će se ta pogreška na vrijeme uočiti i ispraviti. Ova odluka, međutim, ima još jednu vrlo pozitivnu nuspojavu. Kako u učionici, tako je i u radu na daljinu – mi učitelji jako smo različiti. Ono što je za jednog premalo sadržaja, za drugoga je previše. Ono što se jednom čini prelaganim, drugomu je preteško. Svi smo obvezani istim nastavnim planom i programom, ali prečesto se događa da ga čitamo drugačije, pa je dobro konzultirati se prije bilo kakve objave. Da pojasnim primjerom. Ako matematiku u 6. razredu predaju dva učitelja, dobro je međusobno se konzultirati prije objave gradiva i zadataka te objaviti ujednačenu obradu gradiva, jedinstvene zadatke... To je dobro i za ugled učitelja i za ugled škole jer roditelji često međusobno uspoređuju objave nastavnika. Nakon obavljenog razmatranja i donesene odluke bilo je potrebno pripremiti internetske učionice za cijelu školu prema predmetima. Bilo je potrebno stvoriti sve predmete (uključujući i izborne) za sve razrede i dodijeliti dopusnice svim nastavnicima za predmete koje predaju. Srećom, u pomoć mi je priskočio profesor Tomaž Ferbežar iz Školskog centra Novo Mesto koji je predložio unos učionica i nositelja predmeta s dvije .csv datoteke (ukupno cca 1000 redaka za našu školu). Uvoz su izvršili Arnesovi tehničari. Ovim korakom bili smo tehnički spremni za rad. Krajem kolovoza organizirali smo besplatne radionice za sve školske djelatnike kroz SIO zajednicu. Dogovorili smo se s osobom za kontakt, gospođom Ingrid Možina-Podbršček, da u dva dana odradimo radionice (za cca 10 učitelja u skupini) za 100 učitelja. Na tim radionicama nastavnici su upoznati s internetskim okruženjem Moodle. Učitelje sam u skupine podijelio prema njihovom predznanju. Zanimljivo - ovaj put nije bilo potrebno nikoga poticati niti dokazivati da se treba naviknuti i aktivno sudjelovati... Učitelji su bili svjesni ozbiljnosti situacije. Proaktivnost je postala nagonska. Situacija u kojoj smo se našli natjerala nas je sve

da razmišljamo drugačije. Kad sam prije 5 godina pokušao potaknuti učitelje na masovnije korištenje internetskih učionica, na kraju je od toga, uz puno uložene energije, bilo malo rezultata. Ovaj put je bilo potpuno drugačije. Učitelji su od prvog susreta s uređivanjem učionica radili u stvarnom okruženju, u pravim učionicama, u onima koje i danas imaju, a ne u testnom okruženju. Time je preskočen unos energije koji bi inače bio potreban pri prijelazu iz testnog okruženja u stvarno okruženje jer su učitelji već u radionicama pripremili pojedinačne korisne sadržaje za nastavu.

Ovim korakom učionice su oživjele kao nikad prije. Naravno, ne u svim predmetima, ali barem su svi bili svjesni i pozitivno prihvatili smjer škole. Smjer škole je da učitelji dodaju aktivnost po svojem izboru u internetske učionice barem povremeno (npr. jednom tjedno ili mjesečno). Na taj su se način učenici i učitelji polako navikavali na korištenje internetskih učionica, polako upoznavali funkcionalnosti, polako im je okruženje postalo prirodno, a ne izvor stresa. Sada su svi učitelji konačno svjesni da će praktički svaki posao u budućnosti zahtijevati barem djelić digitalne pismenosti i da je naša odgovornost učenike ne lišiti tih znanja.

Većina nastavnika pohvalila je organizirane radionice i priznala da su bile prekratke te da im je potrebno više takvih edukacija. Učitelji su se ubrzo upoznali s osnovnim funkcionalnostima i sami su naišli na prepreke koje žele uspješno savladati. Učitelji su s velikim entuzijazmom počeli koristiti internetske učionice, a na njih su počeli privikavati i učenike. Pojačale su se i njihove želje za novim funkcionalnostima. Stoga smo odmah počeli razmišljati o nastavku obrazovanja stručnih suradnika s mišlju da ih još bolje pripremimo za mogući novi rad na daljinu. Odlučili smo provesti naknadne Moodle radionice. Više od polovice stručnih suradnika samo se prijavilo na poslijepodnevne, fakultativne naknadne radionice, što smatram iznenađujuće velikim i ujedno sjajnim pokazateljem da radimo pravu stvar. Stručni suradnici i uprava škole nastoje učenike računalno opismenjavati u okviru svih predmeta jer samo zajedničkim snagama možemo osigurati da učenici budu spremni za moguće nove izazove.

3. 3 Školska godina 2021./22.

Nakon završetka školske godine 2020./21., svima nam je poprilično laknulo. Bili smo zadovoljni što smo se uspješno suočili s novim izazovima. Ali nova školska godina ponovno nam je donijela nove izazove. Drugačiji pristup ministarstva. Škole ove školske godine nisu zatvorile svoja vrata, a bolesti, karantene, virus... još uvijek postoje. Ponovno smo zagrizli u novi izazov - hibridnu nastavu. Sada se nastava nije samo transformirala u učenje na daljinu. U školi provodimo standardnu nastavu u učionici, gdje se suočavamo sa svim poznatim izazovima iz prošlosti - nemirom u razredu, individualizacijom i diferencijacijom nastave, poticanjem na aktivno sudjelovanje... A učenici u karanteni ili izolaciji nastavu prate na daljinu. Pomažu nam sva znanja koja smo stekli radom na daljinu. S učenicima u karanteni radimo u internetskim učionicama, e-poštom, videokonferencijama... Videokonferencije su nam omogućile da učenici od kuće prate i aktivno sudjeluju u nastavi uživo zajedno sa svim događanjima u učionici. Da, zamislimo li situaciju u stvarnosti, na trenutke se čini kao znanstvena fantastika. Naravno, nije sve tako idealno kako se čini na prvi pogled. Za neke učitelje računalni rad i danas je stresan. Ovdje treba naglasiti važnu ulogu dobrih odnosa unutar aktiva jer oni imaju ključni utjecaj na dijeljenje različitih znanja koje članovi imaju. Često vidim i pravu međugeneracijsku suradnju i puno dobre volje koja se pritom rađa. Stariji su suradnici mlađima često vrlo zahvalni, što je također važno. Kad bih sva pitanja koja se javljaju prilikom korištenja novih aplikacija preuzeo na svoja ramena, naravno, sve to ne bi funkcioniralo. Kako je u razredu, tako je i u kolektivu - važna je pozitivna jezgra. Pri tome treba naglasiti da hibridni rad zahtijeva od

nastavnika veliku spremnost za rad, temeljitu pripremu za nastavu, najveću moguću koncentraciju na nastavi...Na kraju ne smijemo zaboraviti i na roditelje te njihov doprinos. Učenike od 1. do 9. razreda pripremamo na to da se znaju sami upisati u internetske učionice i sami aktivno sudjelovati. Za mlađe učenike hitno nam je potrebna aktivna podrška roditelja. Neki od njih nisu samostalni u radu s računalom, pa je potrebno puno truda kako bi se svi prvi put upisali u internetske učionice (gubitak listova s podacima za prijavu, pogrešno unesena korisnička imena i zaporke, nepoznavanje pojmova *internetska učionica*, *internetska stranica*, *aplikacija*...), ali na sve to moramo gledati s optimizmom i ponosom jer nikada u povijesti nismo napravili tako velike iskorake u digitalnom opismenjavanju učenika. Isplati se potruditi za dobrobit svih nas. Za danas i za sutra.

4. Literatura

- [1] <https://www.rtvsllo.si/zdravje/novi-koronavirus/31-december-nekaj-primerov-na-kitajskem-3-april-vec-kot-milijon-okuzenih-po-vsem-svetu/519329>; 26. rujna 2020.
- [2] <https://www.freemaptools.com/how-far-is-it-between.htm>; 26. rujna 2020.
- [3] <https://www.rtvsllo.si/zdravje/novi-koronavirus/prvi-potrjeni-primer-okuzbe-pri-nas-okuzeni-prisel-iz-maroka-prek-italije/516153>; 26. rujna 2020.
- [4] <https://trebnje.os-trebnje.si/2020/03/obvestila-in-preventiva-ob-pojavu-novega-virusa/>; 26. rujna 2020.
- [5] <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ODRE2550>; 26. rujna 2020.
- [6] <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2020-01-0530/odredba-o-prepovedi-zbiranja-ljudi-v-zavodih-s-podrocja-vzgoje-in-izobrazevanja-ter-univerzah-in-samostojnih-visokosolskih-zavodih/>; 26. rujna 2020.